

HERMAN SÄTHERBERG
1812 - 1897

Tumbapojken som blev läkare och skald.

Blev 1843 med dr. 1847 kir. mag. och föreståndare för Ortopediska institutet, som han ombildade och ryckte upp. Han avgick 1879. 3. debuterade som skald 1836, tillhörde under studietiden i Lund 1837 - 41 Otto Lindblads och Talis Qualis krets och skrev flera dikter, tack vare Lindblads och prins Gustavs tonsättningar ännu populära:

("Längtan till landet", "Glad såsom fågeln", "Sjung om studentens lyckliga dag"). Hans lyrik: jägarsånger, naturbilder, efterromantiska poem, stannade vid de ungdomliga anslagen och torkade bort i rutin och upprepningar. ("Blommorna vid vägen, 4 band 1841-46, "Dikter", 2 band, 1862-63, "Blomsterkonungen" 1879 m.m.) 1896 utgav S. "Levnadsminnen".

Några anteckningar om Skalden Herman Säterberg ur hans bok "Levnadsminnen".

MIN BARNDOMSTID I TUMBA.

Jag föddes vid Riksbankens pappersbruk i Tumba den 19 juni 1812. Min far, brukets förvaltare, var bankkamreraren Johan Fredrik Säterberg, som född 1779 var son till handlanden i Arboga rådmannen Johan Säterberg.

Släkten härstammar från Dalarna, där min farfars far hade bott som handlande i staden Säter.

Naturen kring min födelseort Tumba är icke av det slag som erbjuder stora vyer: men den är rik på omväxling, med tavlor av berg och sjöar, kullar och dalar.

Den å som driver brukets verk, erhåller sitt vatten från flera sjöar, av vilka den största sträcker sig ända bort mot trakten av Södertälje. Själva bruket med dess tomter och byggningar ligger i en långsträckt dal som i öster mynnar ut mot ett öppet lågland, bestående av ängar och åkerfält, och genom vilket Tumba-ån rinner ut i en vacker insjö, Tullingesjön som står i kommunikation med ytterligare en sjö, Albysjön, vars vatten utrymmer i Mälaren.

Från min späda ålder minnes jag högst få tilldragelser: men totalintrycken därav har jag i behåll. Så ligger mina goda föräldrars ömma omvårdnad som en sol över hela min barndom ända från den dag då jag började fatta min tillvaro: så spela för mig alla mina barndomsfröjder i mångfaldigt skiftande färger: så vinka mig vänliga händer, och stråla mot mig älskade syskons leende blickar;

så vaska till mig vårvindarne i trädens kronor; så locka mig de sjungande fåglarna i lunden och de doftande blomstren på ångarnas gröna mattor.

Jag minnes ock en fågel, som visserligen aldrig sjöng, men som ändå hade förmåga att locka; det var tuppen i ÅBOcken, vilken värpte karameller och slantar, så snart jag läste snällt hos min kära farmor. Jag var, enligt vad jag sedan funnit antecknat i hennes almanack för år 1816 blott 4 år gammal, då jag fick göra bekantskap med den där tuppen, vilken var förberäts fantasi så levande som någon fågel i skogen. Hur långtade jag icke att få komma in till den rara gumman och se efter om tuppen hade värpt under natten.

Twå gånger var jag nära döden under de späda åren. Jag hade, som man mig berättat, en mycket svår kikhosta, och efter ett håftigt anfall därav trodd man mig vara avliden - men kräkhet kvicknade till - En annan gång var jag nära att slå ihjäl mig. Jag hade nämligen klivit upp på översta pinnarne av en stige, för att taga ner ett vaserör från kanten av rörtake på en hög lada, och att därav göra mig en rörpipa. Den lille vottigöven ramlade baklänges, ned i rännstenen och fanns där av en förhigande karl ligga osvinnad. Denne bar mig hem till mina föräldrar.

År 1818 fick jag följa min far till Stockholm. Det var dagen efter Carl XIII:s begravning.

I Riddarholmskyrkan uppfördes sorgemusik och allmänheten hade fritt tillträde. Min far åtföljd av några vänner, bar mig på armarna dit in genom folkträngseln. Vad som mest förvånade mig bland all den grannlåt jag såg i kyrkan, var en stor sol som strålade längst fram i koret. När vi kommo på stora gängen, fick jag se bredvid oss några herrar, som pekade på den gröna solen och skrattade. Pappa varför skrattar du? - "Tyst, min gosse, den ena så att solen skall betyda, att Carl XIII lyst som en sol bland kungar - "Gjorde han då, pappa, lyfte han som en sol pappa?" - "Tyst pojke!"

Mina begge bröder gingo då i Strängnäs skola. Jag tyckte att de voro rysligt olyckliga, som ej fingo vara med och se vad jag såg, och jag drömde sedan många natt om den präktiga solen.

År 1819 den 7 sept.(oktober) fick jag följa mina föräldrar till Södertälje, att öfvervara kanalens öppnande (Den lilla staden hade då enligt säkra uppgifter 917 innevånare. Den har nu år 1891: 4.209 innevånare).

Där såg jag för första gången Carl XIV, vilken hade enlunt till den lilla staden för att inviga det vackra festerländska verket.

Utefter kanalens stränder strålade marschaller. Kungen rodde i en slup från slussen till Saltsjötorget, där han landsteg. Från landningsplatsen upp till gatan voro utbredda blå mattor, smyckade med gula kronor. Alla beundrade konungens majestätiska gestalt och hållning.

Av dagens festlighet erinrar jag mig ej annat, än att uti det lilla stenhuset vid det hörn av kyrkogården, som vetter mot stora torget, drann i vindskupan en sol som gjorde god effekt mot den öppna platsen.

Ett litet stycke från slussen, ute på Mälärviken såg man ligga ett besynnerligt fartyg, utan segel, men försett med skovelhjul på sidorna, och med en reslig skorsten midskotts, urvilken bolmade rök. Många människor stodo på stranden och gapade på det underliga fartyget, och jag hörde dem säga, att det var Samuel Owens dumma påhitt. De kallade det: "Eldjakten", och menade, "att blott de människor, som ville få livet av sig kunde vilja

fara på sådana tåtar som gick med "eld". Det skulle nog brinna upp på hemvägen, menade man.

Detta var det första av Sveriges ångfartyg, och dess namn var Amphitrite.

När jag var 8 år började min skolgång i Strängnäs där jag fick min första utbildning under åren 1820 - 1825. Under ferierna bodde jag hos föräldrarna i Tumba.

Till följd av förekommande penalism blev vår vistelse vid Strängnäs läroverk alle avbruten år 1825.

Dock fick icke studierna försummas varför en skicklig student från Uppsala anställdes som lärare. I den socken, dit Tumba bruk hör, finnas många herrgårdar. Där levde då åtskilliga familjer i sådana ekonomiska vilkor, som tilläto ett gästfritt umgänge med grannarna, och på levnadsglad, danslysten ungdom var det ej brist. Dansmusiken var visserligen ej storartad, men med frisk fart gick dansen ändå, och roligt hade vi i våra enkla kvadriljer, angläser och valser, kanske mer än nutidens "blaserade" ungdom, av sina osköna polkor.

Vid festmiddagar och supéer var det ingalunda brist på goda anrättningar, allt efter "Gajsa Wargs kokbok", vilken då var alla kokfruars bibel.

OM BRUKET BERÄTTAR H.S.

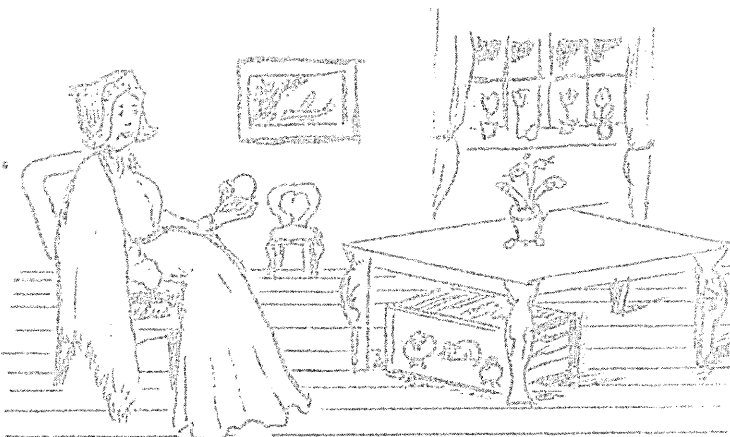
Livet vid ett större bruk, helst där ett väldigt vattenverk, är ständigt igång, och många arbetare finnas, såsom förhållandet är i Tumba, har ej den enförnig-

het som det tysta och stilla lantlivet. Där råder under vardagarna en beständig rörlighet. Arbetet pulserar friskt, och varje individ, som skickligt uppfyller sitt kall, vet med sig, att han är en viktig kugge i det stora arbetsmaskineriet.

Som bekant är tillverkas allt vårt sedelpapper vid Tumba. Denna fabrikation stod icke under min ungdomstid på samma höjd som nu, grovt var själva papperet och grova och fula voro även sedlarna.

De tekniska resurserna hava i denna sak, såväl som i många andra sedermera gjort jättesteg. Så enkla och simpla som våra sedlar förr voro är det förunderligt att de ej ofta blevo förfälskade. Men sådant hände dock sällan. Vad mätte detta bero på? Var det den på sedlarna tryckta devisen: "Den som denna sedel efterapar eller förfälskar, han skall varde hängd" som skrämd? Nej saken var nog den, att man då för tiden var mindre försigkommen i verjehanda fiffigheter än man nu är. Konsterna hava utvecklats och knepen också.

En papperemästare från Holland var under min barndom föreståndare för papperstillverkningen vid bruket. Hans fru var även från Holland. De voro i alla hänseenden ett gott och aktningvärt folk. Jag minns den där ståtliga frun, hur värdigt hon förde sig, och hur hon med sitt samtal och behagliga sätt kunde liva vår lilla sällskapskrets. Fin var hon själv och fint och prydligt var hennes hem.

Hon var mycket road av hönsskötsel. På äldre dagar blev hon sjuklig, den goda frun, och måste en tid ligga till sängs för någon kronisk åkomma. Hon

kunde icke nu gå ner till sina kära pullor och pyssla om dem. Men det är bättre att vara brödlös än rådlös" säger ordspråket - och rådlös var hon ej; hon hittade på ett eget slags hönsskötsel, som gick till på det viset, att hon hade ett hönsägg i vardera av sina armbålor. Fet som gumman var, hade hon ej brist på värme, där hon låg. Snart började kycklingarna hacka i äggen och pipa, och inom kort hade hon en liten hönsbur full med små gula älsklingar. Jag vet ej om hon tog patent på uppfinningen.

Hennes sjukdom var ej farlig och när vi frågade bruksläkaren hur hon mādde, plägade han svara, att hon ruggade och låg på ägg.

Skuggor och dagar.

Så drogs ock nu sorgens måln över min glada barndoms himmel. Ty min far insjuknade och dog den 19 februari 1827.

Min mor inköpte samma år det efter avlidna hovmarskalken hos prinsessan Sofia Albertina, greve Cronstedt till salu utbudna säteriet Nölinge i Grödinge socken och dit flyttade vi den 16 juli samma år.

År 1833 hade ingått och blev ett sorgens år. Min äldsta bror familjens bästa stöd, dog i bröstsjukdom och vi försänktes i djup sorg. Svårigheten för min mor att med nödvändig tillsyn leda gårdens skötsel, vilken krävde en kraftig affärsmans hela förmåga hade föranlett till beslut att sälja egendomen. Varken min bror eller jag kunde sköta den. Min bror var redan angagerad som tjänsteman i Riksbanken och jag var ännu alltför ung och oerfaren i lantbruk. Min tid hade dels i hemmet, dels vid Upsala Lyceum egnats åt bokliga studier för mina Akademiska examina.

Familjen Säterberg flyttade nu till Stockholm, och året därpå d. 19 aug. 1834 hade koleran utbrutit i Stockholm vilket vållade mycken oro och bekymmer varför familjen Säterberg åter flyttade ut till hemorten våren 1835.

denna gång till en liten lantgård Tuna nära Tumba bruk.

Herman Säterberg bodde också här under somrarna efter sina olika examina i Upsala och Lund.

År 1840 berättar han följande: Efter sedan han avlagt medisine Kandidatexamen i Lund:

Den 28 juni avreste jag med ångfartyget Gripen till Södertälje, varifrån jag på "Rapphöna" framskakades till Tumba där min Mor och mina systrar voro mig till mötes. Härifrån promenerade vi tillsammans till vår sommarbostad Tuna gård. Kvällen var så fridfullt lugn. Solen sänkte sina gullmål mot den vackra horisontens rand, och sjön Aspen stod som en spegel, denna sjö, där jag så många gånger gungat i vår fiskebåt.

De täcka skogsduvorna svingade över ekarnas kronor på den vackra Tuna holme och liksom hälsade mig välkommen till hemmet, och min mor och mina systrar talade om hur de längtat efter mig och jag hur jag gladdes att åter vara hemma hos dem.

Man behöver ej fråga mig hur allt detta kändes i hjärtat.

År 1843 skriver H.S. Hemresan efter sex månaders fångenskap vid boken nämligen efter genomgången Licentiatexamen. Den vanliga slutpunkten för mina resor Tuna gård i Botkyrka socken.

På Tuna har Herman Säterberg skrivit många av sina kända dikter t.ex. Glad såsom fågeln", "Vintern resat ut" etc.

.....

Skön är verklighetens timma,
När i solljus fröjd den går,
Skön är glömskans svala dimma,
När den höljer hjärtats sår,
Skönare ändock är minnet,
Livets saga sjunger det
För det trötta menskosinnet,
Sjunger vad det kärast vet
Om de längst förlidna dagar.
Hur det fröjdas, hur det klagar,
År dess röst dock kär, - den går
Från vår levnads glada vår.
Över sorg och över smärta
Strör det rosor i vårt hjärta
Och till graven följer än,
Troget som en barndomsvän.

Band- upptagning

vid en intervju med bygdens 90-åriga fru Berna (Bernhardina) Larsson.

Fru Larsson bor nu på Ålderdomshemmet invid Botkyrka kyrka där hon berättar följande:

Jag är född i statarlängan vid Fittja den 10 Juli 1876. Min mor serverade på värdshuset.

Min pappa var smed hos patron Lars Magnus Karlsson i Fittja och hade en lön på 120 kr. om året samt 100 kr. i (stesser).

När jag blev så gammal att jag skulle börja i småskolan och skolan var denna inrymd i Lottalund. Senare i Kyrkskolan.

En vintermorgon var det 32 grader kallt. Vi var 9 barn i klassen och hade infunnit oss alla tillsammans. och jag minns också att magister Ahlström var så hygglig att han lät oss gå hem tidigare.

Medan jag ännu gick i småskolan fick jag börja arbeta hos patron på Fittja med att plocka vinbär. Min lön var 25 öre om dagen. Patron kom ut till mej ibland och så sa han: Du är duktig du flicka vettja, de orden var före mej mer värde än 25 öre om dagen.

1901 gick jag och läste och konfirmerades i Salems kyrka på grund av reparation i Botkyrka kyrka.

Jag hade svart klänning, en svart hatt med gula blommor, en vit underkjol som var det finaste av alltihop.

Trädgårdsmästaren i Fittja skjutsade oss på trilla på den höll på att skjälpa i diket med oss. Det glömmar jag aldrig.

Fittja värdshus var inte bara värdshus, det hölls också ting i den gamla tingssalen. Självt hade jag aldrig behövt stå till svars för någonting.

Värdshuset var en mellanstation för bönderna från Sorunda och Grödinge när de var på väg till bondekvarteret på Hornsgatan 52.

Redan kl. 2 på morgnarna kunde de komma med brännvinskuttingen under armen och ville ha kaffe och det fick dom. Värdshuset hade också Gästgivar-skjuts. Men skulle pappa in till stan så fick han traska och gå den 15 km. långa vägen.

När det var ting vilket hölls en gång om året var jag där och serverade kaffe till Häradshövding, Uppström och alla de andra nämndemännen. Det var då det berättade Berna Larsson.

Georg Malmkvist.

BANDKOPIA FRÅN BOKTENS DAGS 100-ÅRS-JUBILEUM SOM FIRADES I BOTKYRKA med festligheter dels på Nyängen och dels i Falkbergsskolan den 20 mars 1960. I jubileet deltog också Hembygdsgillet med utställning av sitt Bildgalleri "Botkyrka socken i fädrens spår".

Herr Ture Eriksson, Tumba har erbjudit Gillet att få kopiera en Bandupptagning som han gjorde under själva Högtidstalet som hölls av folkskolläraren Elof Hären.

Kopieringen ägde rum hos Herr Eriksson den 22 juli 1966.

G.M.

GAMLA TÄLJE I BILD. En bok sammanställd av Eric Harry Bergquist. Författaren som är Museiintendent på Torekällberget i Södertälje har välvilligt skänkt som gåva 1 ex. av denna förnämliga bok till Hembygdsgillet d. 10/8 66.

Stockholms Läns Tidning hette i begynnelsen "GRIPEN" i denna kunde man läsa den 11 februari 1903.

EN NY STATSBANESTATION.

I sammanhang med dubbelspårsbyggnaden i statsbanesträcken Huddinge - Tumba har en ny station en. s.k. hållplats, anlagts och som fått namnet Tullinge Hållplats.

Den är belägen ett stycke norr om Tumba vid den s.k. grusgropen, och

avsedd till en början åtminstone endast för persontrafik.

Tillsvidare endast två tåg i vardera riktningen stanna därstädes.

Hållplatsen öppnades i går, (den 10 febr. 1903) för trafik och det första tåg som stannade därstädes, var det i går morse uppgående s.k. Gnestatåget med avgångstid kl. 8 f.m.

De båda tåg i hvardera riktningen som stanna vid hållplatsen äro:

Från Stockholm tåget 105, det s.k. Gnestatåget med avgångstid från Stockholm kl. 10 f.m. samt n:r 107 lokaltåget till Södertälje kl. 3,05 em.

Till Stockholm det s.k. Gnestatåget n:r 110 med avgång från Södertälje kl. 2,25 em.

Dubbelspåret Tumba-Rönninge öppnades för trafik den 1 okt. 1903.

JÄTTGRYTOR HAR HITTATS VID ALBYSJÖN:

Sven-Gunnar Broström från Kyrkhyn i Botkyrka blev efter sin lärlingstid och värnplikts-tid anställd som mätningstechniker inom Botkyrka kommun och har i år sysslat med kartläggning av kommunens forminnesmärken.

Hans stora intresse för geologi har också givit resultat. Under sina strövtåg i markerna har han på bergssluttningen vid Albysjöns västra strand funnit tre jättegrytor under mossor och frodigt gräs på de platser där grytorna fanns. I dessa hade nämligen samlats regnvatten, förmultnade löv och var delvis fyllda med småsten. I den större grytan har Broström också funnit en slant från början av 1700-talet samt

en mycket vacker knapp med ordnament.

Sven-Gunnar får vi också nöjet att se som medlem i Gillet och verksam inom Fornminneskommittén.

G.M.

inom Mormonernas markområde.

Den största av dem kallad Botkyrkaeken har en stam som nedtill har en omkrets av 8 meter.

Boken vid Mellanberg har dock ännu ej fått någon skylt, hoppas att den kommer.

G.M.

HERBYGGENS FORMINNEN

Botkyrkas FRIDLYSTA TRÄD.

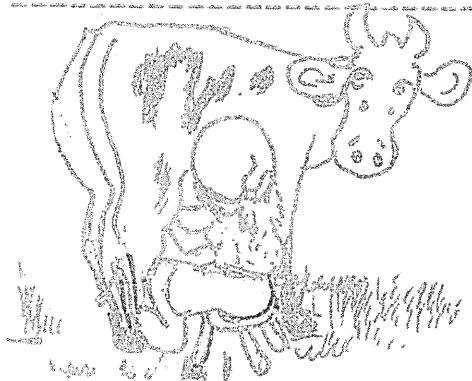
Fornminneskommittén har kontaktat naturassistent Mats Andersson inom Länsantikvarieämbetet i Stockholm Län ang. värde på Fridlysta träd. Dessa har veterligt varit 4 st. Tre ekar och en bok. Av träden är det endast eken vid Gårdsvägen i Tullinge som har skylt om fridlysnings.

Sedan naturassistenten i våras meddelats om förhållandet har de två ekarna vid Rönla blivit försedda med skyltar. Både dessa ekar har sitt läge

Botkyrkaeken i

INNAN JÄRNVÄGENS OCH BUSSANAS
TID SÅG EN FÄRDBILJETT STOCKH:-
UPPSALA UT SÅ HÄR 1845.

Innehavaren betalt för DILIGENT-
PLATSEN N: 1 från STOCKHOLM TILL
UPSALA den / 1845 och
äger medföra saker af 2 Lispund
vigt; men får icke vid öfventyr
ett genast afstiga, tilltala
kusken om fortare körning.
Afresa kl. 8 fm.

FRÅN ARBETSFÄLTET

Höstprogrammet blir följande:

Fred. 16/9 börjar åter folkdans-
övningarna. Denna gång i Gil-
lets egna lokal logen vid
Trädgårdstorp kl. 19,30 Obs.
mjuka skor eller tofflor.

Lörd. 24/9 kl. 17,00 sker invig-
ningen av Logen på Träd-
gårdstorp. Se sista sidan.

Fred. 30/9 börjar Gillet en gam-
maldanskurs också den i Lo-
gen på Trädgårdstorp. Tiden
har prel. bestämts till 19,30
- 20,30, varefter följer folk-
dansövningar i vanlig ordning.

Sönd. 2/10 kl. 12,00 är det kvar-
talsmöte i logen.

Sönd. 27/11 har vi Julmarknad
igen. Då är vi tacksamma för
all hjälp vi kan få. Vill ni
vara med om att förfärdiga
arbeten till denna så kom på
arbetsaftnarna (se nedan) el-
ler gör gärna något hemma om
ni har lust, men ring då gir-
na Ingegärd Lindström och sa-
la om det. Tel. 7780849.

Sönd. 11/12 Firar vi som vanligt

Lucia med Botkyrkas alla pensio-
närer i Falkbergsskolan, Tullinge.

ARBETSAFTNAR:

Tis. 13/9 Inge Klöck, Tumba

Onsd. 21/9 Gun-Britt Jansson

Tullinge.

Tisd. 13/9 I Logen på Trädgårdstorp.

Onsd. 5/10 -"-

Tisd. 11/10 -"-

Onsd. 19/10 -"-

Tisd. 25/10 -"-

Onsd. 2/11 -"-

Tisd. 8/11 -"-

Onsd. 16/11 -"-

Tisd. 22/11 -"-

Värdinnor för de olika gångerna
vid Logen hoppas vi skall ordnas
under de första gångerna. De skall
då svara för kaffe- och brödfrågan.
Ty vad är en arbetsafton utan kaffe?

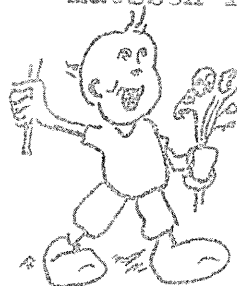
Styrelsen.

Den 16 juli vigdes Nils Sandin och
Eva Kessen i Maria kyrkas Vig-
selrum.

Gillet gratulerar Er hjärt-
ligt och önskar Er lycka och
välgång.

Den 8 okt. Vigdes Lars Ax och Ann
Matsson i Tullinge kyrka.

S
K
I
R
A
T
T
H
Ö
R
N
A
N

Vid aftonsången.

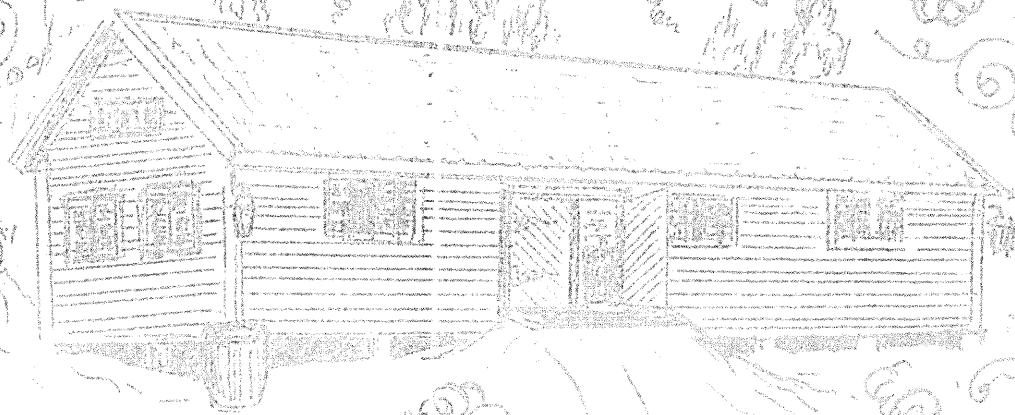
I en kyrka var följande nummer upp-
satta:

14
29
72
115

Lille Per sitter hela predikan och
stirrar på tavlorna. Mot slutet vän-
der han sig till mor och viskar.

I dag är det första gången, som
pastorn har adderat rätt.

Redaktör. Georg Malmkvist
Redaktion. Sägstugewägen 17 TULLINGE.
Tel. 7781711.

Den 4 okt, 1964 göts de för-
sta plinterna till logens grund
Och nu står den färdig att
Invigas den 24 Sept. 1966.

kl. 17.00

Med en glad fet, med tal & musik.

Det blir
Jerupé
och

Glada låtar
av våra
spelmän

Folkdans
sång lek
m. m.

Gillet, Bildgalleri kommer
att visas.

